

Табиғи-шаруашылық жүйенің жағдайын болжау

9 ДӘРІС

ӘЛЕМДІК ӘЛЕУМЕТТІК БОЛЖАМДАР

PhD, доцент А.Н. Мусагалиева

ДӘРІСТІҢ МАҚСАТЫ

- Әлемдік әлеуметтік болжамдар – демографиялық, технологиялық, мәдени және экономикалық факторлардың өзара байланысына негізделген көпсалалы зерттеу бағыты.
- Негізгі мақсат — адамзат өркениетінің даму траекториясын әлеуметтік, экологиялық және саяси параметрлер тұрғысынан болжау.
- ХХІ ғасырда қоғам құрылымы мен әлеуметтік институттар цифрландыру, урбанизация, миграция және жасанды интеллект әсерінен түбегейлі өзгеруде.

XXI ғасырдағы әлемдік әлеуметтік даму
қандай бағытта өзгереді?

1

Әлеуметтік болжам жасауда қандай
әдістер мен индикаторлар
қолданылады?

2

Технологиялық және экологиялық
өзгерістер әлеуметтік құрылымға
қалай әсер етеді?

3

НЕГІЗГІ СҰРАҚТАР

ӘЛЕМДІК ӘЛЕУМЕТТІК БОЛЖАМДАР ҰҒЫМЫ

Әлеуметтік болжам – қоғамның әлеуметтік құрылымы, демографиясы, өмір сапасы, мәдениет, денсаулық, білім және көші-қон процестерінің болашақтағы өзгерістерін ғылыми тұрғыдан бағалау.

Әлемдік әлеуметтік болжамдар БҰҰ, Дүниежүзілік банк, OECD, UNESCO, ILO сияқты халықаралық ұйымдардың аналитикалық зерттеулерімен негізделеді.

ӘЛЕУМЕТТІК БОЛЖАМДАУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗДЕРІ

ПОЗИТИВИСТІК БАҒЫТ:

ФУТУРОЛОГИЯЛЫҚ ӘДІС:

**BIG DATA ЖӘНЕ
AI МОДЕЛДЕРІ**

сандық модельдеу
және статистикалық
болжау.

сценарийлік талдау
(Delphi, Shell
Scenarios).

әлеуметтік
динамиканы нақты
уақыт режимінде
болжау.

ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ БОЛЖАМДАР ЖӘНЕ ХАЛЫҚТЫҢ ӨСУ ДИНАМИКАСЫ

БҰҰ мәліметінше, 2050 жылға қарай әлем халқы 9,7 миллиардқа жетеді, ал 2100 жылға таман тұрақтану кезеңі басталады.

Негізгі өсім Африка мен Оңтүстік Азияда байқалмақ, ал Еуропа мен Солтүстік Америкада халық қартаю процесі күшейеді.

Бұл демографиялық өзгерістер еңбек нарығына, көші-қон процестеріне және әлеуметтік саясатқа тікелей әсер етеді.

2025 ж. – әлем халқының
60%-ы қалаларда.

1

2050 ж. – бұл көрсеткіш
75%-ға жетеді.

2

Мегақалалар (20 млн+)
саны: 2020 ж. – 33, 2050 ж. –
56 (UN-Habitat).

3

УРБАНИЗАЦИЯ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК КЕҢІСТІК ДИНАМИКАСЫ

ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ РЕВОЛЮЦИЯ ЖӘНЕ ЕҢБЕК НАРЫҒЫ

**2030 ЖЫЛЫ
30%**

Автоматтандырылады

Жасанды интеллект пен автоматтандыру еңбек құрылымын түбегейлі өзгертуде. McKinsey Global Institute дерегінше, 2030 жылға қарай қазіргі мамандықтардың 30%-ы автоматтандырылуы мүмкін.

Бірақ сонымен қатар жаңа салалар — цифрлық экономика, деректер инженериясы, климаттық технологиялар қарқынды дамиды.

Бұл үдеріс білім беру жүйесіне жаңа талаптар қояды және өмір бойы оқудың маңызын арттырады.

ӘЛЕУМЕТТІК ТЕҢСІЗДІК ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ АЛШАҚТЫҚ

Әлемдегі байлықтың тең бөлінбеуі әлеуметтік тұрақтылыққа қауіп төндіреді.

Oxfam (2024) дерегіне сәйкес, әлем халқының ең бай 1%-ы әлемдік байлықтың 46%-ына иелік етеді.

Цифрлық алшақтық та әлеуметтік теңсіздіктің жаңа түрі — интернет пен технологияға қолжетімділік елдер мен аймақтар арасында үлкен айырмашылық тудырып отыр.

ӘЛЕУМЕТТІК СЦЕНАРИЙЛЕР

1. Инновациялық қоғам: цифрлық теңдік, жасанды интеллектпен интеграцияланған өмір.

2. Поляризацияланған қоғам: табыспен мүмкіндіктердегі алшақтық, әлеуметтік шиеленіс.

3. Экологиялық қоғам: «жасыл» технологиялар мен тұрақты өмір салты басым.

ҚОРЫТЫНДЫ

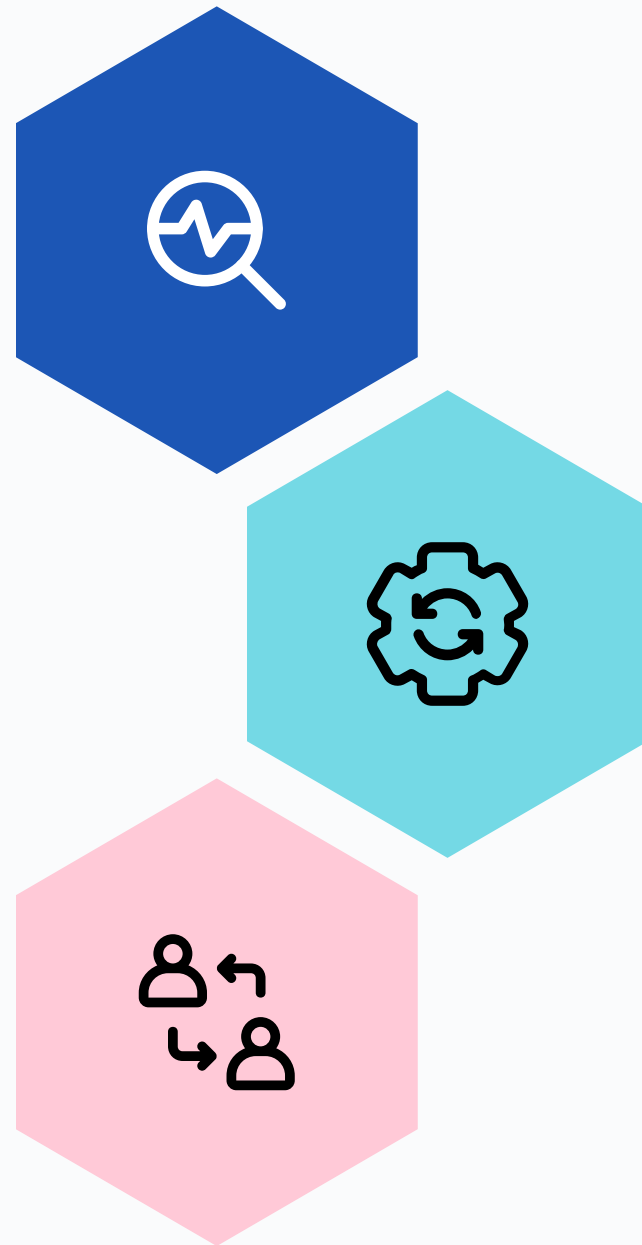
Әлемдік әлеуметтік болжамдар тек демографиялық немесе экономикалық көрсеткіштермен шектелмейді.

Бұл — адамзаттың өркениеттік дамуының траекториясын, құндылықтық трансформациясын және жаңа әлеуметтік келісім моделін іздестіру.

Болашақ қоғам — технологиялық, бірақ адамгершілік пен әділдік қағидаттарына негізделген болуы тиіс.

Ғалымдардың рөлі — әлеуметтік өзгерістердің салдарын алдын ала болжау және тұрақты, инклюзивті қоғам қалыптастыру жолдарын ұсыну.

Бақылау сұрақтары

1. Әлемдік әлеуметтік болжамдардың негізгі бағыттарын атаңыз.
2. Демографиялық болжамдардың негізгі тенденциялары қандай?
3. Урбанизация деңгейінің өсуі қандай мәселелер туғызады?
4. Миграциялық процестердің болашақтағы динамикасын сипаттаңыз.
5. Әлемдік еңбек нарығын болжауда қандай факторлар маңызды?
6. Әлеуметтік болжамдау қандай әдістерге негізделеді?

Ұсынылатын әдебиеттер

Қалиев Ж.
«Географиялық болжау
негіздері». – Алматы,
2020.

Бекенов Н. «Табиғи
жүйелердің
географиялық талдауы».
– Астана, 2021.

FAO, UNEP. Environmental
Foresight and Sustainable
Development. – Rome,
2022.

Мырзабаев А.
«Геоэкологиялық
процестер және
болжау». – Алматы,
2019.

«Қазақстан
Республикасының
экологиялық даму
тұжырымдамасы –
2030».